

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

Bakalářská práce

Německé substantivum a jeho pojetí
v různých gramatikách.

Morfosyntaktická kategorie čísla

German noun and its concepts in different grammars.
Morphosyntactic category numbers

Vypracovala: Žaneta Martínková
Vedoucí práce: Mgr. Jana Kusová, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 30. 4. 2014

.....

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Janě Kusové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, čas, trpělivost a ochotu, kterou mi věnovala při konzultacích. Cením si velice jejich podnětných rad, inspirací, připomínek a korektur.

Anotace

Úkolem a cílem bakalářské práce je analýza německého substantiva a porovnání v jednojazyčných a kontrastivních gramatikách, se zaměřením na morfosyntaktickou kategorii čísla a dále pak na přínos obou gramatik pro studenty DaF. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí.

První část práce je zaměřena na charakteristiku jednotlivých gramatik a jejich pojetí kategorie čísla u substantiv.

V druhé části jsou tyto gramatiky rozebrány a konfrontovány z hlediska obsahu, čísla (singulár i plurál) a také se zaměřím na členitost tématu. Cílem této analýzy je vyhledat odlišnosti substantiv v německém a českém jazyce a na jejím základě pak doporučené jednotlivé publikace s rozbořením gramatik studentům DaF.

Součástí práce jsou nejen mnemotechnické pomůcky, ale i příklady z analyzovaných gramatik, které pomohou studujícím DaF.

Abstract

The task and aim of the thesis is the analysis and comparison of German nouns in monolingual and contrastive grammars, focusing on morphosyntactic category numbers and then to the benefit of both grammar for students Daf. The thesis is divided into two parts.

The first part focuses on the characteristics of individual grammars and their conception of the category of number of nouns.

In the second part, these grammars analyzed and compared in terms of content, number (singular and plural form) and will focus on the diversity of the topic. The aim of this analysis is to find differences between nouns in German and Czech language and on the basis of recommendations of individual publications analyzing the grammar students Daf. Part of this work are not only mnemonic, but also examples of the analyzed grammar to help learners Daf.

Obsah

1 Úvod	7
Teoretická část	8
2. Publikace	8
2.1. Mluvnice současné němčiny – Jaromír Povejšil.....	8
2.2. Leitfaden der deutschen Grammatik – Gerhard Helbig, Joachim Buscha	11
2.3. Deutsche Morfologie - Hentschel Elke, Vogel Petra M.	14
2.4. Deutsche Grammatik – . G. Buscha, J. Helbig.....	15
2.5. Eisenberg Peter, Grundnis der deutschen Grammatik, das Wort	18
2.6. Duden: Die Grammatik	19
2.7. Deutsche Grammatik – Ulrich Engel.....	22
2.8. Handbuch der deutschen Grammatik – Elke Hentschel/Harald Weydt.....	23
Praktická část	25
3. Výzkumný problém	25
3.1. Základní výzkumná otázka a cíl práce	25
4. Analýza publikací	26
4.1. Analýza podle obsahu	26
4.2. Shrnutí praktické části.....	29
5. Kontrast s mateřským jazykem	30
6. Mnemotechnické pomůcky	32
6.1 Co je to mnemotechnika	32
6.2. Mnemotechnické pomůcky	33
7. Závěr	35
8. Resümee	37
Seznam literatury	39
Seznam elektronických zdrojů	40
Seznam použitých zkratek	41

1. Úvod

Ve světě existuje mnoho jazyků i nářečí, ve kterých se určuje gramatický počet u substantiv, tedy číslo v singuláru i v plurálu u substantiva.

Proto je pro studující germanistiky tak důležité, aby existovaly knihy i publikace gramatiky, ze kterých budou získávat potřebné informace o kategorii čísla i o substantivech v německém jazyce.

V bakalářské práci se budu věnovat německému substantivu a jeho pojetí v různých gramatikách se zaměřením na morfosyntaktickou kategorii čísla, uvedeme konkrétní jazykové jevy a poukážeme na výjimky v německé gramatice.

Cílem práce bude pomocí analýzy vyhodnotit přínos jednotlivých gramatik pro studující DaF. Zaměřím se na jevy, které jsou pro studenty germanistiky v této kategorii problematické. Bakalářská práce se bude skládat z teoretické a praktické části.

V teoretické části se budu věnovat vybraným německým a českoněmeckým kontrastivním gramatikám a popíši, jak tyto gramatiky charakterizují kategorii čísla.

V praktické části shrnu poznatky, porovnáám jednotlivé gramatiky a zhodnotím jejich přínos pro studující DaF.

Uvedu konkrétní jevy ve zkoumané kategorii, které jsou obtížné, a poukážu na některé mnemotechnické pomůcky, které mohou pomoci studentům DaF při studiu německého jazyka. Analyzuji doporučenou literaturu a publikace tak, aby byly přínosem a usnadněním učiva pro studující DaF.

Teoretická část

V teoretické části bude uvedeno, jak jednotlivé německé a česko-německé kontrastivní gramatiky charakterizují a pojmají kategorii čísla u substantiv.

Každá z uvedených gramatik přistupuje k vysvětlení kategorie čísla různým způsobem a v různém rozsahu. Některé gramatiky v různém rozsahu propojují teoretický výklad s praktickými příklady gramatiky, které problematiku čísla u substantiv vysvětlují pouze pomocí praktických příkladů, naopak gramatiky, které vysvětlují danou problematiku pouze teoreticky a pak gramatiky, které vyváženě spojují praktickou a teoretickou část.

Pro tuto práci bylo vybráno těchto osm gramatik: Duden: Die Grammatik, Grundriss der deutschen Grammatik: Das Wort od Petera Eisenberga; Deutsche Grammatik od Ulricha Engela; Leitfaden der deutschen Grammatik od Gerharda Helbiga a Joachima Buschi; Deutsche Grammatik od Elke Hentschel; Handbuch der deutschen Grammatik od Elke Hentschel a Haralda Weydta, Mluvnice současné němčiny od Jaromíra Povejšila s Deutsche Morphologie od Hentschel Elke, Vogel Petra M.

2. Publikace

2.1. Mluvnice současné němčiny – Jaromír Povejšil¹

Dle Jaromíra Povejšila mívají substantiva v češtině i v němčině většinou číslo jednotné (singulár) a množné (plurál). Jednotné číslo ve větě vystupuje jako jednotlivina – nečlenitelný celek, naopak množné číslo nám říká, že jde o množství stejného druhu. Můžeme tedy říci, že singulár a plurál vyjadřují protiklad jednotnosti (nečlenitelnosti) //mnohosti (členitelnosti)².

Některé sémantické skupiny podstatných jmen mají pouze singulár (singulária tantum), jiná jen plurál (plurália tantum). Singulária tantum se vyskytují pouze v jednotném čísle. Plurália tantum se vyskytují v množném čísle.

V dalších kapitolách se autor věnuje jednotlivým skupinám substantiv, u nichž autor zkoumá kategorii čísla.

¹ Povejšil, Jaromír, Mluvnice současné němčiny, Praha: Academia, 1999, ISBN 80-200-0076-3.

²

Tamtéž, str. 120.

→ Jména látková: *Milch, Glas, Wasser, Brot*³

Plurál tvoří tehdy, pokud jej využíváme ve smyslu nikoliv čistě látkovém, ale vyjádříme ho pomocí lexikálních prostředků; vyjadřuje se druh látky: *die Brote, die Milchsorten, Holzarten*⁴,

→ Abstrakta: *Arbeit, Ruhe, Schönheit, Glück*⁵

Jména, která označují míru či množství u maskulin a neuter mají po číslovkách nesklonný tvar jednotného čísla, ale u feminin se objevují v množném čísle (*výjimka Mark: zwei Mark: drei Schritt entfernt, mehrere Glas Wein, hundert Gramm Wurst, zwanzig Schilling, Pfennig* (u obou posledních je možný i tvar plurálu: *Schillinge, Pfennige*)⁶).

Dále se autor zabývá plurálii tantum (pouze v čísle množném).

→ Jména označující skupinu osob: *die Eltern* (jen ve statistikách se vyskytuje sg. *der* nebo *das Elter*), *die Geschwister*⁷.

→ Některé názvy nemocí: *die Blattern, Masern, Pocken*.

→ Názvy časových úseků a svátků: *Ferien, Ostern*, jsou spíše v přací formulaci:

fröhliche Weihnachten. Toto spojení v množném čísle (pl.), se vyskytuje v jižním Německu, ale ve spisovném jazyce jsou dnes singulárovými neutry, např.: *Weihnachten, Ostern*.

→ Výrazy z oblasti financí: *Aktiva/Aktiven, Auslagen, Diäten*.

→ Některé výrazy z oblasti obchodu: *Chemikalien, Kurzwaren, Lebensmittel, Möbel*⁸.

→ Některé geografické názvy: *die Alpen, die Azoren, die Niederlande*⁹.

U některých substantiv může být odlišný význam v singuláru a plurálu.

Např.: *die Unruhe* (neklid) X *die Unruhen* (nepokoje, boje)¹⁰.

³ Tamtéž, str. 122.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž, str. 124.

¹⁰ Tamtéž.

Povejšil se také zabývá českými pomnožnými substantivy, která tvoří v němčině singulárový i plurálový: *die Zeitung – die Zeitungen, die Uhr – die Uhren*¹¹.

Plurál tvoříme pomocí koncovek (ale také nulovou koncovkou), přehlásek (vnitřní flexe) nebo také kombinací uvedeného. Rod substantiv je v množném čísle neutralizován, ale existují koncovky, které jsou pro určitý rod typické.

U maskulin a neuter je typická koncovka *-er*, a nulová koncovka.

Koncovka *-en* se objevuje u ženských substantiv, u menšího počtu maskulin a několika neuter. Přehláska v kombinaci s koncovkou *-e* se objevuje u plurálu maskulin a feminin, ale pouze u jednoho neutra.

Autor dále popisuje substantiva, u kterých se vyskytuje dvojí tvar plurálu a současně se vyskytuje významový rozdíl. Povejšil popisuje tyto rozdíly v jazykových oblastech, např.: v jihoněmecké, kde se můžeme setkat s tvary plurálu, které mají místo spisovného *-e* koncovku *-er* např.: *die Beiner, Bröter, Klötzer*¹².

Tyto odchylky existují také u substantiv zakončených na koncovku *-l*:

Spisovně: *Kartoffeln*

hovorově: *Kartoffel*

Semmeln

Semmel

Ziegel

*Ziegeln*¹³

Významový rozdíl :

Die Bänke – lavice

Banken – banky

Die Bauern – sedláci

*Bauer – klece*¹⁴

I v německém jazyce existují substantiva, která mají cizí původ a jsou přejatá. Tato substantiva mají v plurálu zvláštnosti, některá se více či méně přizpůsobují němčině, jiná si ponechávají koncovky jazyků, z nichž byla přejata.

Substantiva v jednotném čísle (sg.), zakončena na příponu *-ma*, mají většinou koncovku *-en* v množném (pl.), např.:

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, str. 126.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

das Drama – die Dramen, das Thema – die Themen.

Ale: das Komma – die Kommata/Kommas, das Klima – die Klimata/Klimas

Substantiva v jednotném čísle (sg.), zakončená na příponu *-us*, mají v množném čísle (pl.), většinou koncovku *-en*, např.:

der Typus – die Typen, der Rhythmus – die Rhythmen.

Ale: der Bus – die Busse, der Modus – die Modi, der Kasus – die Kasus

Substantiva v jednotném čísle (sg.), zakončená na příponu *-um*, mají většinou koncovku *-en* v množném čísle (pl.), např.:

das Album – die Alben, das Individuum – die Individuen, das Zentrum – die Zentren.

Ale: das Maximum – die Maxima, das Spezifikum – die Spezifika

Substantiva v jednotném čísle (sg.), zakončena na koncovku *-x*, mají v množném čísle (pl.), latinskou koncovku, např.:

der Kodex – die Kodizes, der Index – die Indizes, die Matrix – die Matrizes

Různá jednotlivá substantiva mají v plurálu koncovku *-ien* např.:

das Material – die Materialien, das Prinzip – die Prinzipien, das Stadion – die Stadien

Jména přejatá z francouzštiny a angličtiny mají často koncovku *-s*, např.:

das Atelier – die Ateliers, das Hotel – die Hotels, das Detail – die Details, der Premier – die Premiers

Zdomácnělá substantiva mají v plurálu koncovku *-e*, např.:

der Kapitän – die Kapitäne, das Klavier – die Klaviere, das Papier – die Papiere

Substantiva zakončena na příponu *-or*, mají v plurálu většinou koncovku *-en*, např.:

der Doktor – die Doktoren, der Reflektor – die Reflektoren, der Transistor – die Transistoren

Ale: der Major – die Majore, der Motor – die Motoren / Motore¹⁵

¹⁵ Tamtéž, str. 128.

2.2. Leitfaden der deutschen Grammatik – Gerhard Helbig, Joachim Buscha¹⁶

V úvodu se autoři zabývají rozdělením čísla na singulár a plurál. V další kapitole jsou rozdělena substantiva na singulária tantum a plurália tantum. Singulária tantum jsou podrobně rozčleněna na jména látková, hromadná substantiva, vlastní jména a abstrakta. Jména látková stojí v jednotném čísle v případě, že se používají všeobecně, (např.: „*Ich esse gern Schwarzbrot*“)¹⁷.

Hromadná podstatná jména stojí pouze v jednotném čísle, pokud jsou nečlenitelná, např.: „*Die Bevölkerung wurde zu einer Spende aufgerufen*“¹⁸. Některá substantiva mohou stát jak v singuláru, tak i v plurálu, např.: „*Armee, Familie, Volk, Gewässer, Gebirge, Besteck*“¹⁹.

Vlastní jména stojí v singuláru, pokud označují určitou jednotlivost. Patří sem osobní jména (křestní jména, příjmení), také sem můžeme zahrnout lokální označení (jména řek, jména zemí, jména obcí, označení provozoven²⁰).

Abstrakta, která jsou počítatelná, mohou stát jak v plurálu, tak i v singuláru např.:

Er nannte die Ursache des Fehlers.

*Er nannte die Ursachen des Fehlers*²¹.

Poslední kapitola se zabývá plurálii tantum. Za základní sémantický rys považuje autor u některých substantiv jejich členitelnost a jsou to:

- *Geografische Bezeichnungen (Gebirge, Inselgruppen, Länder): Alpen, Anden, Kurilen, Azoren, Niederlande, USA*
- *Personengruppen: Eltern, Geschwister, Gebrüder, Leute*
- *Zeitbegriffe: Ferien, Flitterwochen*
- *Krankheiten: Masern, Pocken, Röteln, Blattern*

¹⁶ HELBIG, Gerhard a Joachim BUSCHA. *Leitfaden der deutschen Grammatik*. Berlin: Langenscheidt, 2011. ISBN 978-3-468-49495-6.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

- *Sammelbegriffe im Handel und in der Wirtschaft: Chemikalien, Kurzwaren, Lebensmittel, Textilien*
- *Finanz- und Rechtsbegriffe: Alimente, Einkünfte, Finanzen, Unkosten*²²

2.3. Deutsche Morpfolgie - Hentschel Elke, Vogel Petra M.²³

V této publikaci najdeme abecedně řazená hesla, ve kterých jsou popsány jednotlivé gramatické jevy. V úvodu autoři vysvětlují, že veškeré jazyky na světě jsou schopné tvořit singulár a plurál.

Např.: 1.a. Das blaue Buch steht rechts im Regal

*b. Das blauen Bücher stehen rechts im Regal*²⁴.

Autoři uvádí ve větě (1a), kde slovo *Buch* působí jako shodný podnět pro střední rod jednotného čísla (sg.) - (*das blaue Buch*), ale v (1b) *Bücher*, jako shoda pro množné číslo (*die blauen Bücher*).

Číslo a pád jsou morfologicky neodlučitelné a tento jev popisujeme na příkladu „*Junge*“²⁵, kde může být interpretováno podle kontextu jako Nominativ nebo Akkusativ v jednotném čísle (sg.), ale plurální forma *Jungen* se může vyskytovat v Nominativu, Genitivu, Dativu, Akkusativu v množném čísle (pl.), avšak dodatečně tato forma platí pro Genitiv a Dativ jednotného čísla (sg.).

Autoři se věnují postavení hromadných substantiv typu „*Vieh*, nebo *Obst*“²⁶. Oba tyto příklady (jevy) jsou počítatelné, ale autoři se přiklání ke spojení typu *ein Stück Obst*, *zwei Vieh*²⁷.

V další kapitole se autoři zabývají omezením počítatelných substantiv na singularia tantum, a na pluralia tantum. Jsou to látková jména typu (*Schnee, Milch*)²⁸ a Abstrakta (*Erziehung, Ruhe*)²⁹, která se vyskytují pouze jako singularia tantum.

²² Tamtéž.

²³ Hentschel, Elke, Vogel, Petra M., Deutsche Morphologie, Berlin, Walter de Gruyter: 2009, ISBN-13: 978-3-11-018562-1.

²⁴ Tamtéž, str. 260.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž, str. 267.

Další výjimkou jsou substantiva, která vyjadřují časový úsek (*Ferien*)³⁰, nemoci (*Masern*)³¹, nebo pojmy používané v odborném jazyce (*Einküfte, Unkosten, Alimente*)³² se používají převážně v plurálu. Podrobněji se autoři věnují tomuto tématu a odchylkám v další části:

- Podmět je sice formálně v množném čísle (plurále tantum wie *Ferien*)³³, ale ve spisovném jazyce stojí v jednotném čísle (8a). To platí pro označení svátků, jako např.: *Ostern, Pfingsten, Weihnachten*. Původní množné číslo je ve spisovném jazyce ještě patrné ve formě pozdravu, viz (8b) a přetrvává především v jižním Německu, Rakousku a ve Švýcarsku, viz, např.:

8 a. *Ostern ist ein schönes Fest*

b. *Frohe Ostern!*

c. *Die Ostern waren in diesem Jahr recht kalt*³⁴

- Podmět je formálně chápán jako množné číslo (pl.), ale sloveso může být použito jak v jednotném čísle (sg.), tak i v množném čísle (pl.), např.:

10 a. *Zwei Äpfel pro Tag sind gesund*

b. *Zwei Äpfel pro Tag ist gesund*³⁵

V němčině použijeme množné číslo (pl.), pokud je význam více než jeden. Rovněž se publikace zabývá v podkapitole pomnožnými substantivy (plurale tantum), která se mohou vyskytovat pouze v množném čísle (pl.) a nemají jednotné číslo (sg.). Autoři vysvětlují význam abstrakt, která označují myšlení, představu a koncepty. Nejsou počítatelná, a proto existují jen v jednotném čísle (singulare tantum, pl. singularia tantum). Platí to pro typická abstrakta jako např.: *Kälte, Jugend, Musik*³⁶.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

2.4. Deutsche Grammatik - G.Buscha, J.Helbig³⁷

V úvodu se autoři věnují skloňování substantiv v singuláru, který rozdělují dále podle typů, např.:

	Typ S1		Typ S2	Typ S3
N	<i>der Lehrer</i>	<i>das Fenster</i>	<i>der Kunde</i>	<i>die Frau</i>
A	<i>den Lehrer</i>	<i>das Fenster</i>	<i>den Kunden</i>	<i>die Frau</i>
D	<i>dem Lehrer</i>	<i>dem Fenster</i>	<i>dem Kunden</i>	<i>der Frau</i>
G	<i>des Lehrers</i>	<i>das Fensters</i>	<i>des Kunden</i>	<i>der Frau</i> ³⁸

Množné číslo mužského rodu (pl. maskulin) a všechna neutra (mino *das Herz*) se řídí typem S1, který v genitivu končí na koncovku *-es/-s*, ale může být i bez koncovky. Některá maskulina a neutrum *das Herz* mají zakončení koncovku *-n* podle typu S1. U víceslabičných podstatných jmen (substantiv), která končí na nepřízvučnou slabiku, se vyskytuje zkrácená forma koncovky *-s* (např.: *der Sessel – des Sessels, der Lehrer – des Lehrers*³⁹).

Další podskupinou je typ S2, který má koncovku *-en*, nebo koncovku *-n*. Do této podskupiny patří substantiva, která označují živý organismus, jsou v nominativu singuláru zakončena na koncovku *-e* a mají v ostatních pádech koncovku *-n* (např.: *Bote, Erbe, Gatte*⁴⁰). Patří sem např. i označení příslušníků různých národů (např.: *Bulgare, Däne, Pole*⁴¹), ale také povolání, která mají koncovku *-oge* (např.: *Biologe, Geologe, Pädagoge*)⁴². Dále sem patří některá jednoslabičná substantiva (např.: *Bär, Christ, Held*⁴³), rovněž cizí slova zakončená na koncovku *-ant, -ent, -ist, -al, -nom, -et* (např.: *Demonstrant, Elefant, Absolvent*⁴⁴). Některá maskulina, která mají koncovku *-e* a jsou skloňována podle smíšeného typu S1 a S2, mají ve všech pádech koncovku *-n*, dodatečně koncovku *-s* (*der Name – den Namen, dem Namen*,

³⁷ Helbig, Gerhard, Buscha, Joachim, Deutsche Grammatik, Langenscheidt, Berlin 2001.

³⁸ Tamtéž, str. 211.

³⁹ Tamtéž, str. 212.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

des Namens, rovněž také Buchstabe, Gedanke)⁴⁵. Jako výjimku autoři uvádí neutrum *Herz*, které má v dativu jednotného čísla (sg.) koncovku -en a v genitivu jednotného čísla (sg.) koncovku -s, např.: *das Herz, das Herz, dem Herzen, des Herzens*⁴⁶.

Autoři rozdělili množné číslo (pl.) podrobně do několika typů, viz např.:

	<i>Typ P1</i>	<i>Typ P2</i>	<i>Typ P3</i>	<i>Typ P4</i>	<i>Typ P5</i>
<i>N</i>	<i>die Tage</i>	<i>die Boten</i>	<i>die Koffer</i>	<i>die Kinder</i>	<i>die Parks</i>
<i>A</i>	<i>die Tage</i>	<i>die Boten</i>	<i>die Koffer</i>	<i>die Kinder</i>	<i>die Parks</i>
<i>D</i>	<i>den Tagen</i>	<i>den Boten</i>	<i>den Koffern</i>	<i>den Kindern</i>	<i>den Parks</i>
<i>G</i>	<i>der Tage</i>	<i>der Boten</i>	<i>der Koffer</i>	<i>der Kinder</i>	<i>der Parks</i> ⁴⁷

Dále se autoři zabývají podrobně typem P1, který má koncovku -e, rovněž se vyskytuje s přehláskou nebo bez přehlásky. Do této skupiny patří maskulina, která mají přehlasovanou kmenovou samohlásku (např.: *Arzt, Ast, Bach* ⁴⁸), ale i substantiva bez přehlásky (např.: *Grad, Halm, Tag*⁴⁹).

Další podskupinou jsou jednoslabičná neutra a neutra s předponou *Ge-*, nebo *Ver-* (bez přehlásky), ale existuje výjimka *das Floß – die Flöße*⁵⁰, dále jsou to příklady, které se vyskytují bez přehlásky např.: *Bein, Boot, Fest*⁵¹. Jednoslabičná feminina s přehláskou, např.: *Axt, Bank, Hand*⁵².

Poslední podskupinou jsou maskulina končící na koncovku -ling a neutra končící na koncovku -nis (se zdvojením), dále feminin končící na koncovku -nis např.: *die Kenntnis – die Kenntnisse*⁵³.

⁴⁵ Tamtéž, str. 214.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

Dalším typem plurálu je typ P2, kde se objevuje koncovka *-en/-n*, ale vždy bez přehlásky kmenové samohlásky. V této skupině jsou nejvíce zastoupena feminina, a rovněž také cizí slova ženského rodu.

Další skupinou je typ P4, vyskytuje se vždy s přehláskou a patří sem jednoslabičná neutra, např.: *Amt, Band, Bad, Buch*, a některá maskulina, např.: *Geist, Gott, Mann*⁵⁴.

Posledním typem je typ P5, který je bez koncovky. Řadíme sem mnoho cizích slov, obzvlášť z angličtiny a francouzštiny, dále pak podstatná jména (substantiva), která končí na vokál (kromě koncovky *-e*) např.: *Echo, Sofa, Uhu, Vati, Oma*⁵⁵.

Dále zkratková slova s velkým počátečním písmenem, např.: *Akku, Lok, Lkw* a některá slova z námořnické řeči a meteorologie, např.: *Deck, Pier, Hoch*⁵⁶. I v množném čísle (pl.) se objevují zvláštnosti.

Autoři popisují substantiva, jejichž základní slovo je *-mann*, které se vyskytuje ve složenině a v množném čísle (pl.), je to pak *-männer*, nebo *-leute*. Podrobněji vysvětlují tento rozdíl i na zde uvedených příkladech. K označení jednotlivých osob použijeme koncovku *-männer*, např.: *der Staatsmann – die Staatsmänner*⁵⁷. K označení rodu (druhu) použijeme koncovku *-leute* např.: *der Geschäftsmann – die Geschäftsleute*. Některá slova umožňují obě tyto formy např.: *der Seemann – die Seemänner / die Seeleute*⁵⁸.

Zabývají se také tvořením množného čísla (pl.) u cizích slov podle uvedených typů 1-5.

Autoři také odkazují na některá cizí slova, která mají zvláštní formy množného čísla:

- Koncovka *-a*, která je v nominativu množného čísla (pl.), např.: *das Lexikon – die Lexika (také die Lexiken), das Neutrum – die Neutra, das Visum – die Visa*.
- Koncovka *-i*, která je v množném čísle (pl.), např.: *der Modus – die Modi, der Terminus – die Termini, das Solo – die Soli*.
- Vyskytuje se také u neuter v množném čísle (pl.) s koncovkou *-ien*, např.: *das Adverb – die Adverbien, rovněž také das Material, das Prinzip*.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, str. 217.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

- Koncovka *-en* podle typu P2 např.: *das Konto – die Konten (také Kontos), das Epos – die Epen*.
- Koncovka *-s*, která se skloňuje podle typu P5, má změnu koncovky v prvním pádu v singuláru např.: *der Index – die Indizes, rovněž der Appendix – die Appendizes (také Appendixe)*.
- Koncovka *-us*, jako příklad uvádí *der Kasu – die Kasus*
(rovněž *der Lapsus, der Passus*)⁵⁹

2.5. Eisenberg Peter, Grundnis der deutschen Grammatik, das Wort⁶⁰

Autor se věnuje substantivnímu paradigmatu, zabývá se flexí jmen, pomocí flexe vyjadřujeme mluvnické kategorie rodu (genus), čísla (numerus) a pád (kasus). Na začátku publikace, v kapitole Jmenná flexe, vysvětluje autor pojem substantivní paradigma, které se skládá z osmi pozic (čtyři pády v singuláru a čtyři v plurálu) a tvary paradigmatu jsou buď maskulina, feminina nebo neutra.⁶¹ Peter Eisenberg se podrobně věnuje tvoření plurálu. Popisuje, že tvary v plurálním paradigmatu mají vždy společný znak: koncovku, koncovku a přehlásku, jen přehlásku nebo mohou být bez koncovky. Tvoříme-li plurál, řídíme se tím, k jakému rodu substantivum patří, a proto rozdělujeme plurál do šesti tříd: *e*; feminina s koncovkou *-en*; maskulina s koncovkou *-en*, neutra s koncovkou *-er*; feminina s koncovkou *-e*, maskulina, feminina a neutra s koncovkou *-s*.

Autor se také věnuje tvoření množného čísla (pl.) a poukazuje na problém maskulin, která mají koncovku *-(e)n*. Popisuje uvedený příklad *Mensch*, který má v genitivu jednotného čísla (sg.) stejnou koncovku jako plurální forma, a to *Menschen*. Základní tvar slova se tvoří, jestliže jsou dva rozdílné základní kořeny slova, jeden pro jednotné číslo a jedno pro množné číslo (*Buch – Büch, Atlas – Atlant*)⁶². Podle tohoto základního tvaru slova se připojí pádová koncovka jednotného čísla (sg.), zatímco v plurálu nejprve plurální koncovka, a pak se množná pádová koncovka přidá např.: *Büch+er+n*⁶³.

⁵⁹ Tamtéž, str. 221.

⁶⁰ EISENBERG, Peter. *Grundriss der deutschen Grammatik Band 1: Das Wort*. 3., durchgesehene Auflage. Stuttgart; Weimar: Metzler, 2006. ISBN 978-3-476-02160-1.

⁶¹ Tamtéž, str. 158.

⁶² Tamtéž, str. 163.

⁶³ Tamtéž, str. 163.

Podrobně se autor věnuje plurální koncovce *-s*, která se vyskytuje v početných cizích slovech, např.. *Balkons, Briketts, Flops, Gags*⁶⁴ a objevuje se u víceslabičných substantiv, jejichž poslední slabika je nepřízvučná samohláska, např.: *Uhus, Opas, Echos, Käppis, Muttis, Autos*. Tato koncovka stojí i u zkratkových slov, např.: *ICs, LKWs, Profs, Loks*⁶⁵. Autor popisuje spojení pádu a tvorbu množného čísla (pl.) v dativu množného čísla (pl.), kdy je daná koncovka *-n*, ale nikdy ne koncovka *-(e)n*.

2.6. Duden: Die Grammatik ⁶⁶

V úvodu autor uvádí, že substantiva stojí buď v singuláru, nebo plurálu. Některá substantiva se mohou spojit s pomocným substantivem, jako např.: „*Stück*“, které se vyskytuje např. u *Obst – ein Stück Obst, zwei Stück Obst*⁶⁷. Podskupinou substantiv jsou vlastní jména, která jsou charakteristická pro jednotlivé živé organismy, předměty a instituce. Vyskytují se v singuláru, např.: *Hanna, Berlin, der Brocken, Gott*⁶⁸. Plurální forma se vyskytuje u geografických vlastních jmen, např.: *die Niederlande, die Vereingten Staaten, die Alpen*⁶⁹.

Autor se rovněž zabývá abstrakty, která se vyskytují jen v jednotném čísle (sg.), např.: *Kälte, Hitze, Kindheit*⁷⁰. U některých látkových označení chybí plurální forma, a proto si vypomůžeme s konstrukcí *Art (a)*, nebo utvoříme složeninu s uvedenými slovy:

- *Eine Sorte Fleisch, zwei Sorten Fleisch, eine Art Mehl, drei Arten Mehl.*
- *Eine Fleischsorte, zwei Fleischsorten, eine Mehllart, drei Mehllarten.*⁷¹

Autor dále popisuje časové údaje, jsou vždy v množném čísle (pl.) a v dativu množného čísla (pl.), mají koncovku *-n*, např.: *Sie ist 14 Jahre alt. Nach acht Monaten Warten bekam ich einen positiven Bescheid.*⁷². Dále pokazuje na *Mas-, Mengen-, Behälterbezeichnungen*⁷³, ta jsou v ženském rodě ukončena plurální koncovkou *-en/n*, která neodpadává, např.: *drei Ellen*

⁶⁴ Tamtéž, str. 164.

⁶⁵ Tamtéž, str. 164.

⁶⁶ *Duden: Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch. 8., überarbeitete Auflage.* Mannheim: Dudenverlag, 2009. Duden in 12 Bänden, Bd. 4. ISBN 978-3-411-04048-3.

⁶⁷ Tamtéž, str. 170.

⁶⁸ Tamtéž, str.

⁶⁹ Tamtéž, str.

⁷⁰ Tamtéž, str. 171.

⁷¹ Tamtéž, str. 173.

⁷² Tamtéž, str. 177.

⁷³ Tamtéž, str.

*Stoff, fünf Flaschen Wein*⁷⁴. Plurální koncovka *-en* se vyskytuje u označení platidel v ženském rodě, např.: *drei Kronen, tausend Peseten*⁷⁵.

Autor se zabývá podrobněji pluralii tantum, toto označení je obvyklé pro standardní jazyk a to v množném čísle (pl.). Pokud se jedná o stejný nebo podobný význam, vyskytují se příležitostně v jednotném čísle (sg.), např.:

- *Finanzwirtschaft (finanční hospodářství) např.: die Aktiven (auch die Aktiva), die Alimente, die Auslagen (Unkosten).*
- *Geographische Eigennamen (Länder, Gebirge, Inselgruppen): die Niederlande, die Alpen.*
- *Andere: die Ferien*⁷⁶.

U substantiv *Ostern, Pfingsten, Weihnachten*⁷⁷, která jsou původně vytvořena v množném čísle (pl.), ale ve standardním jazyce, se vyskytují ve středním rodě jako jednotné číslo (sg.), např.: *Hast du ein schönes Ostern? Weihnachten fällt in diesem Jahr auf einen Mittwoch*⁷⁸, se v jižním Německu, Rakousku a Švýcarsku vyskytuje původní forma.

Autor se také zabývá tvořením množného čísla (pl.), koncovkami *-e, -n, -en, -er, -s*, nebo také bez koncovky, které se může vyskytovat s přehláskou. Autor uvádí základní pravidla pro plurální systém:

- G1: Maskulina a Neutra jsou zakončena v plurálu na koncovku *-e*.
- G2: Feminina tvoří množné číslo koncovkou *-en*.
- G3: Maskulina a Neutra, která končí na nepřízvučnou koncovku *-el, -en, -er*, jsou v množném čísle bez koncovky. Feminina s koncovkou *-el, -er*, mají v plurálu koncovku *-n*.⁷⁹

Některá cizí slova si ponechala formu množného čísla (pl.) původního jazyka, jsou to slova pocházející z latiny např.:

⁷⁴ Tamtéž, str.

⁷⁵ Tamtéž, str.

⁷⁶ Tamtéž, str. 178.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž, str. 181.

*Der Stimulus – die Stimuli, der Bonus – die Boni, der Genus – die Genera, das Tempus – die Tempora*⁸⁰.

Ostatní cizí slova tvoří množné číslo (pl.), podle pravidel německé gramatiky, např.: *das Ventil – die Ventile, der Zirkus – die Zirkusse, der Biologe – die Biologen*. U substantiv se vyskytuje kolísání, např.: *der Index – die Indexe/ die Indizes, des Lexikon – die Lexiken/ die Lexika*⁸¹.

Původní koncovky *-us* a *-os*; se objevují v množném čísle (pl.), s koncovkou *-e* a se zdvojením souhlásky *-s* (např.: *das Geheimnis – die Geheimnisse*). Cizí slova končící na příponu *-or*, mají ve smíšeném plurálu koncovku *-en*, pokud je v singuláru přízvučná poslední slabika *-or*, např.: *der Autor – die Autoren, der Direktor – die Direktoren*. Pokud jsou přízvučné koncovky *-or*, mají v plurálu koncovku *-e*, např.: *der Major – die Majore*. Existuje kolísání např.: *der Monitor – die Monitore/ die Monitoren*⁸². Plurální koncovka *-s* je pevně spojena se slovy z angličtiny, francouzštiny a španělštiny a vyskytuje se i u některých německých slov, tak jako u cizích slov, u nichž není koncovka *-s*.

Autor poukazuje na to, že plurální koncovka *-s* je vyloučena u maskulin, končících na koncovku *-er*, např.: *der Jogger – die Jogger, der Printer – die Printer, der Computer – die Computer*. Autor upozorňuje na psaní zkrácených slov, u nichž se zohledňují příležitostně koncovky množného čísla (pl.), v pravopisu (b). Občas se vyjadřuje množné číslo (pl.), pomocí zdvojení jedné či poslední hlásky (c).

- *Abb. (Abbildung oder Abbildungen), Stk. (Stück oder Stücke)*
- *Nr. – Nrn. (Nummer – Nummern), Bd. – Bde. (Band – Bände)*
- *Hg. – Hgg. (Herausgeber, Singular – Plural; unveränderliches Hrsg)*⁸³

V závěru knihy je poukázáno na kolísání čísla u substantiv. Odchytku tvoří substantiva v mužském rodě, kdy se na severu Německa vyskytuje častěji koncovka *-s*, na jihu koncovka *-n*, např.: *Die Onkeln und Tanten, Cousins und Cousinen, die Neffen und Nichten aus der unmittelbaren Nähe kennt man im Allgemeinen*.⁸⁴

⁸⁰ Tamtéž, str. 185.

⁸¹ Tamtéž, str. 186.

⁸² Tamtéž, str. 188.

⁸³ Tamtéž, str. 190.

⁸⁴ Tamtéž, str. 193.

2.7. Deutsche Grammatik – Ulrich Engel⁸⁵

Ulrich Engel v úvodu publikace poukazuje na to, že substantiva se skloňují podle pádu (Nominativ, Akkusativ, Genitiv, Dativ) a čísla (singulár a plurál). Autor se ve své publikaci věnuje pěti deklinačním třídám, které podrobně popisuje v jednotlivých příkladech:

Skloňovací třída 1: plurální koncovka *-e(n)*, skloňování podle vzoru *Mensch*.

→ Patří sem početná Maskulina, např.: *Bär*, ale i slova cizího původu - *Garant*, *Germanist* s koncovkou *-n* místo *-en*.

Dále maskulina *Autor*, *Doktor*, *Lektor* a neutra *Bett*, *Ende*, *Ohr*, mají koncovku *-e*, v dativu singularu nepovinně *Bett*, *Mann*, *Ohr*, *Muskel*, *Pantoffel*, mají v množném čísle (pl.) koncovku *-n*. Patří sem substantivum *Mann*, jestliže má plurál *Mannen* (vyskytuje se také plurál *Männer*, patří do 3. třídy). V genitivu singuláru je koncovka *-(e)s*, jinak substantivum v singuláru, které je bez koncovky a substantivum v plurálu podle vzoru *Mensch* (*tento vzor uvádí autor knihy jako příklad*). Většinou do této třídy patří femina, která končí na koncovku *-in* (v plurálu *-innen*), dále přípony *-heit*, *-keit*, *-schaft*, *-ung*: *Feinheit*, *Kleinigkeit*, *Patentschaft*, *Ordnung*⁸⁶. V nominativu singuláru mají substantiva koncovky *-a*, *-um*, *-us*, v genitivu je koncovka *-s*, plurální koncovka *-en*.

Skloňovací třída 2: plurální koncovka *-e*, v množném čísle (pl.) často s přehláskou. Týká se maskulin a neuter. Všechna neutra končící na koncovku *-nis*, mají v plurálu koncovku *-nisse* (*Erlebnisse*).

- U mnoha jednoslabičných feminin uvádí autor ve své publikaci jako příklady, např.: *Hand*, *Kunst*, která mají v plurálu přehlásku. Dále feminina končící na koncovku *-nis*: *Finsternis*, *Wildnis*, která mají v plurálu koncovku *-nisse*)⁸⁷.

Skloňovací třída 3: plurální koncovka *-er*, eventuálně s přehláskou.

- Podle tohoto vzoru se skloňují především Neutra, Maskulina *Leib*, *Mann* - v množném čísle (pl.) *Männer*⁸⁸.

Skloňovací třída 4: plurální koncovka *-s*.

⁸⁵ ENGEL, Ulrich. *Deutsche Grammatik: Neubearbeitung. 2.*, durchges. Aufl. München: Iudicium, 2009. ISBN 978-3-89129-914-2.

⁸⁶ Tamtéž, str. 276.

⁸⁷ Tamtéž, str. 276.

⁸⁸ Tamtéž, str.

- Řadíme sem všechna slova cizího původu a zkratková slova, maskulina, neutra, ale také feminina (*AG, BMW, Café, Kino*)⁸⁹.

Skloňovací třída 5: – bez plurální koncovky, částečně s přehláskou.

- Všechna slova této třídy mají v dativu koncovku *-n*. Všechna maskulina a neutra mají v genitivu singuláru koncovku *-s*, ale feminina jsou bez koncovky. Dále jsou to všechna označení pro národní příslušnosti, končící na koncovku *-er* (*Grönländer, Norweger, Schweizer*), ale také všechna neutra končící na koncovku *-chen, -lein*⁹⁰.

2.8. Handbuch der deutschen Grammatik – Elke Hentschel/Harald Weydt⁹¹

Autoři rozdělují substantiva podle sémantických a morfologických kritérií do podskupin, kam řadí konkréta a abstrakta. Konkréta jsou např. *Büroklammer, Löwe, Hörsaal*⁹². Abstrakta jsou např.: *Geist, Alter*⁹³. Vlastní jména se používají v jednotném čísle (sg.), ale některá mohou být použita jako pluralia tantum, jedná se především o geografické označení např.: *die Alpen, die Pyrenäen*⁹⁴. Přehláska je jediný morfologický plurální znak, např. *Apfel - Äpfel*⁹⁵ a nebo se spojí spolu s koncovkou (*Korb – Körbe*)⁹⁶.

Autoři uvádí koncovky *-e, -en, -er, -s, a nulovou koncovku*, které se vyskytují v plurálu a popisují charakteristická pravidla pro jeho tvoření.

Koncovka *-e* se vyskytuje u všech rodů, a může být s přehláskou nebo bez přehlásky.

Nulová koncovka se vyskytuje většinou u maskulin a neuter, která končí na koncovky *-er, -el, -en a -chen, -lein*, např.: *Kindchen, Schäfflein*⁹⁷, objevují se také s přehláskou nebo bez přehlásky.

⁸⁹ Tamtéž, str. 276

⁹⁰ Tamtéž, str. 277.

⁹¹ Hentschel, Elke, Weydt, Harald, Handbuch der deutschen Grammatik, 3. Auflage, Berlin 2003 .

⁹² Tamtéž, str. 147.

⁹³ Tamtéž, str. 147.

⁹⁴ Tamtéž, str. 148.

⁹⁵ Tamtéž, str. 150.

⁹⁶ Tamtéž, str. 150.

⁹⁷ Tamtéž, str.154.

Koncovka *-en* se objevuje nejvíce v ženském rodě a u neuter *Herz, Hemd a Bett*⁹⁸. Koncovka *-er* je spojena, pokud to je možné, s přehláskou a objevuje se u neuter (např.: *Lämmer, Löcher*⁹⁹).

Koncovka *-s* se používá u slov, která končí na samohlásku (kromě *-e*), např.: *Autos, Fotos*¹⁰⁰, také u zkratkových slov.

Autor popisuje kategorizaci čísla na singulár a plurál. Substantiva můžeme používat v jednotném (sg.), ale i v množném čísle (pl.). Podrobně popisuje singularia tantum a pluralia tantum, které se týká druhových označení a abstrakt. Pluralia tantum jsou např.: *Eltern, Leute, Ferien, Nachwehen*¹⁰¹. Jako příklad uvádí slovo „*Hose*“, které je používáno jen v množném čísle (pl.): *Er hatte gestreifte Hosen an*¹⁰².

⁹⁸ Tamtéž, str. 154.

⁹⁹ Tamtéž, str. 154.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 155.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

Praktická část

V praktické části se zaměříme na analýzu uvedených gramatik a na kategorii čísla u substantiv, vyhodnotíme jednotlivé části těchto gramatik a porovnáme je. Zpracování tématu pro studující DaF bude přínosné, pokud druhou praktickou část práce zaměříme na porovnávání obsahu jednotlivých gramatik. Na základě prostudovaných publikací a knih, uvedeme jevy, které jsou v dané kategorii pro studenty DaF obtížné a poukážeme na pomůcky, které studentům ve studiu pomohou při učení a zapamatování si kategorií čísla u substantiv.

3. Výzkumný problém

V německém jazyce je se substantivem spojeno číslo, ať již v jednotném čísle (singulár), nebo možném čísle (plurál). U kategorie čísla substantiv je důležité, abychom si nastudovali a zapamatovali jeho tvoření a jeho výjimky. Charakteristikou substantiv v plurálu je to, že jeho tvoření je nepravidelné a také k tomu nám pomáhají koncovky, abychom vytvořili u substantiva plurál. V mluvnické kategorii čísla u substantiv se vyskytují výjimky jak v singuláru – singulária tantum nebo v plurálu – plurália tantum. Proto by měli mít studenti germanistiky dobré gramatiky, z nichž získávají potřebné podklady k tomuto okruhu, s nímž mohou mít problémy ve studiu a mohli tyto rozdíly studovat. Musíme si položit otázku, zda-li studentům DaF, jsou takové materiály ke studiu k dispozici. Tyto publikace musí být dostupné nejen cenově, ale především musí být pro studenta srozumitelné, obsahovat dostatek informací o německých, česko-německých substantivech a o gramatické kategorii čísla.

3.1. Základní výzkumná otázka a cíl práce

Na základě výzkumného problému si musíme položit otázku, zda je pro studenty DaF dostatek takových gramatik, z kterých by mohli čerpat znalosti. Tyto publikace musí být přehledné, srozumitelné a poskytovat dostatek informací pro studující DaF.

Cílem této práce je zjistit, jak těchto osm vybraných gramatik těmto uvedeným požadavkům vyhovuje: Duden: Die Grammatik, Grundriss der deutschen Grammatik; Das Wort od Petera Eisenberga; Deutsche Grammatik od Ulricha Engela; Leitfaden der deutschen Grammatik od Gerharda Helbiga a Joachima Buschi; Deutsche Grammatik od Elke

Hentschel; Handbuch der deutschen Grammatik od Elke Hentschel a Harald Weydta; Mluvnice současné němčiny od Jaromíra Povejšila s Deutsche Morphologie od Hentschel Elke, Vogel Petra M.

4. Analýza publikací

4.1. Analýza publikací podle obsahu

V této části práce se budeme věnovat analýze obsahu jednotlivých publikací. V uvedené tabulce nalezneme přehled o obsahu gramatik. Poukážeme na publikace, které mohou studujícím DaF nabídnout podrobný přehled o dané problematice v gramatice a na ty, které mají nedostatky. Důležitým aspektem, který má vliv při volbě gramatiky (pro studenta) je grafická úprava textu (vizuální úprava textu), protože studujícím i tato vizualizace pomáhá lépe pochopit soubor jevů a rovněž se lépe orientovat v publikaci. Obsahová stránka (jazyková stránka) je dalším důležitým a rozhodujícím aspektem, který nás ovlivňuje, dalším aspektem je ten, zda gramatika užívá hodně odborných názvů nebo je psána jako jednoduchý, souvislý a přehledný text. Pokud je text jednoduchý a srozumitelný, tyto publikace jsou přínosem pro studující germanistiky.

Tabulka číslo 1: Gramatiky podle obsahu

	Mluvnice současné němčiny	Leitfaden der deutschen Grammatik	Handbuch der deutschen Grammatik	Deutsche Grammatik (Helbig, Buscha)
Sémantická k.	/	/	/	
Jména vlastní	/	/		
Abstrakta	/	/	/	
Jména látková	/	/		
Jména hromadná	/	/		
Plurálie tantum	/	/	/	
Singulálie tantum	/	/	/	
Morfologická k.	/			/
Fonologická k.				
	Grundniss der deutschen Grammatik	Duden: Die Grammatik	Deutsche Grammatik (Engel)	Deutsche Morphologie
Sémantická k.		/		/
Jména vlastní		/		/
Abstrakta		/		/

Jména látková		/		/
Jména hromadná		/		/
Plurália tantum		/		/
Singulária tantum				/
Morfologická k.	/	/	/	/
Fonologická k.				

Zdroj: vlastní práce

Publikace *Mluvnice současné němčiny* od Jaromíra Povejšila je pojata jako porovnání českého a německého jazyka. Publikace je vhodná pro začátečníky, kteří se rozhodnou studovat německý jazyk, je psána česky s přehledným členěním, tj. kapitoly a podkapitoly. V publikaci jsou uvedeny teoretické i praktické příklady.

Handbuch der deutschen Grammatik od Elke Hentschel a Haralda Weydta je zaměřena v malém rozsahu na kategorii čísla u substantiv. Tato publikace je psaná v německém jazyce a jako souvislý text. Autor vysvětluje problematiku pouze teoreticky a uvádí velmi málo praktických příkladů. Kniha je věnována především pokročilým studentům německého jazyka, protože uvedená gramatika pouze rozšiřuje základní znalosti. Doporučila bych ji pro pokročilé studenty.

Ulrich Engel ve své publikaci *Deutsche Grammatik* především zaměřuje na praktickou část, kde uvádí příklady substantiv v singuláru i v plurálu a jejich koncovky, teoretická část, která by nám objasňovala kategorii čísla u substantiv skoro chybí. Všeobecně autor zmiňuje substantiva v singuláru a uvádí k nim příklady. Danou problematiku hlouběji autor nerozebírá. Studující DaF o problematice kategorie čísla dostatečné informace nezískají.

Gramatik Leitfaden der deutschen Grammatik od Gerharda Helbiga a Joachima Buschi není příliš obsáhlá, teoretická část je kratší, autoři se zaměřují na příklady, které gramatiku dělají snáze pochopitelnou. Gramatika je zpracována přehledně a rozčleněna do kapitol a podkapitol. Studenti se v publikaci i v textu dobře orientují. Gramatika je přehledná, v souvislém textu, nejsou uvedeny náročné odborné názvy ani dlouhá souvětí. Gramatiku bych doporučila i pro studenty, kteří mají nižší jazykové znalosti.

Gramatika *Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort* od Petera Eisenberga se liší od ostatních publikací, je spojena s flexí substantiv. Autor se v publikaci věnuje tvoření

plurálu a plurálové koncovky. Gramatika je psána v souvislém textu, obsahuje odborné názvy, složitá souvětí a doporučila bych ji pro zkušenější studenty.

Duden: Die Grammatik. Autor se snaží obsáhnout všechna kategorie čísla u substantiv. Zabývá se sémantickými kritérii a podrobně se věnuje podskupinám substantiv např.: *Mass* -, *Mengen*-, *Behälter und Gestaltbezeichnungen*, *Kolektiva Währungs und Münzenbezeichnungen*. Dále autor objasňuje používání plurálie tantum, tvoření plurálu, morfológická kritéria a jeho sufixy. Zabývá se pravopisem zkracovaných a zkrácených slov. *Duden* se zaměřuje na teorii, ale ke každé uvádí praktické příklady. Publikace je členěna do kapitol, takže se v ní lépe orientujeme. Abychom gramatiku lépe pochopili, jsou zde uváděny odkazy, které nás odkazují na jinou část publikace, jedná se o náročnější publikaci, jsou zde uváděny odborné termíny. Téma knihy je zpracované komplexně a odborně. Doporučila bych ji pro zkušenější studenty germanistiky, kteří se chtějí věnovat studiu čísla u substantiv podrobněji.

Deutsche Grammatik – Gerharda Helbiga Joachima Buschi. V úvodu publikace se *Helbig, Buscha* zaměřují na skloňování substantiv v singuláru, uvádí tabulku, kterou podrobně a jednotlivě analyzují. V teoretické části odkazují autoři na uvedené příklady, ve kterých popisují dané sufixy, tvoření plurálu, k němuž uvádí tabulku. Gramatika je přehledná, po teoretické a praktické stránce. Uvádí dostatečné množství informací a příkladů, které jsou lépe pochopitelné. Je psána přehledně, členěna do kapitol a podkapitol. Tuto publikaci bych doporučovala studentům středně pokročilým.

Deutsche Morphologie. Tato publikace je jako jediná řazena abecedně, a z mého hlediska je to její výhoda, kvůli snadné orientaci. Jsou uváděny odkazy na ostatní publikace, ve kterých nalezneme doplňující informace ke kategorii substantiv. V gramatice jsou uváděny odborné výrazy, text je obsáhlý, ale kvůli malému písmu působí nepřehledně. V teoretické části jsou uváděny příklady. Gramatika je vhodná pro zkušenější studenty germanistiky.

3.2. Shrnutí praktické části

Praktická část této práce se zabývá gramatickou kategorií čísla u substantiv v jednotlivých německých a česko-německých kontrastivních gramatikách. Podrobně jsem

analyzovala problematiku kategorie čísla u substantiv v jednotlivých publikacích, zkoumala jsem, jaká je grafická úprava gramatik, srozumitelnost textu a pro které studenty je gramatika přínosná.

Publikace *Duden: Die Grammatik* se snaží, aby obsáhla všechny části problematiky kategorie čísla u substantiv. Nejvíce se věnuje sémantickým a morfologickým kritériím. Tato gramatika je rozdělena na teoretickou i na praktickou část, v níž autor uvádí příklady. Chce-li se student podrobněji věnovat problematice substantiv, doporučila bych mu tuto publikaci, která je komplexní.

Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort od Petera Eisenberga je psána a koncipována jinak než ostatní uvedené gramatiky. Tato publikace se kategorií čísla u substantiv věnuje v malém rozsahu. Po jazykové stránce je gramatika vhodná pro studenty s jazykovými znalostmi, v publikaci se nacházejí složitá větná spojení a odborné termíny. Chce-li se student podrobně seznámit s kategorií substantiv, tuto gramatiku bych mu nedoporučila.

Gramatika *Deutsche Grammatik* od Ulricha Engela se zaměřuje na číslo u substantiv okrajově. Chybí morfologická a fonologická kritéria. Tato gramatika není pro studenty DaF dostačující, protože z ní získáme jen málo informací o kategorii čísla. Autor uvádí mnoho příkladů ke skloňování substantiv, příliš se nevěnuje problematice kategorie čísla u substantiv, nezabývá se podrobněji sémantickou kategorií čísla. Tato gramatika není dostačující pro studenty germanistiky, nezískají z ní potřebné informace o kategorii čísla. V knize autor uvádí mnoho praktických příkladů.

Další publikací je *Leitfaden der deutschen Grammatik* od Gerharda Helbiga Joachima Buschi, je zaměřena na praktické příklady a příliš rozvláčně autoři objasňují teorii. Gramatika se věnuje flexi substantiv, zaměřuje se na jednotné číslo (sg.) a množné číslo (pl.) a v malém rozsahu popisuje singulária tantum a plurália tantum. Publikace opomíjí fonologická kritéria čísla a příliš se nevěnuje morfologickým kritériím. Gramatika poskytuje základní údaje ke kategorii čísla u substantiv a z tohoto důvodu bych ji nedoporučila pro studenty, kteří se chtějí hlouběji věnovat kategorii čísla u substantiv.

Mluvnice současné němčiny od Jaromíra Povejšila bude vyhovovat i studentům, kteří ještě neovládají dobře jazyk, jelikož je psána v českém jazyce a stejně jako předešlá gramatika i tato publikace opomíjí fonologické kritérium čísla u substantiv. Všechna ostatní kritéria u

substantiv (sémantické a morfologické) se snaží postihnout rovnoměrně.

Deutsche gramatika od Gerharda Buschi a Joachima Helbiga. Autoři popisují tvoření singuláru a plurálu u substantiv, ale v publikaci chybí fonologické kritérium. Tato gramatika je psána přehledně, v souvislém textu. Publikace je vhodná pro zkušenější studenty.

Handbuch der deutschen Grammatik od Elke Hentschel a Harald Weydta, se velmi málo věnuje kapitole o kategorii čísla substantiv. Chybí morfologické, sémantické, ale i fonologické kritérium.

Poslední publikace je *Deutsche Morphologie* od Elke Hentschel, její nespornou výhodou je to, že je řazena podle abecedy, student se v ní dobře orientuje. V gramatice najdeme potřebné informace pro kategorii čísla u substantiv. Text je souvislý a přehledný.

5. Kontrast s mateřským jazykem

V německém i v českém jazyce existuje u substantiv morfologická kategorie čísla vztahující se k protikladu jednot : ne-jednot, tj. jeden: více než jeden. Soubor tvarů vztahujících se k pojmu jednotosti se nazývá singulár, soubor tvarů vztahujících se k pojmu „mnohosti“ se nazývá plurál. V češtině existuje u většiny typů substantiv několik různých singulárových a několik různých plurálových tvarů téhož substantiva. Např.:

Singulár: Muž, muže, muži, mužem

Plurál: Muži, mužů, mužům, muže, mužích

Singulár: Mann, Mannes

Plurál: Männer, Männern¹⁰³

V německém i v českém jazyce je mnoho podstatných jmen, která mají své skloňování. Podstatná jména (substantiva) jsou ohebný slovní druh, který označuje názvy osob, zvířat, věcí, vlastností, dějů.

V německém jazyce neexistuje neurčitý člen pro množné číslo (pl.) a tedy se vypouští.

¹⁰³ Štícha, František, Česko-německá srovnávací gramatika, Praha, Argo, 2003, str. 292.

Jmenné číslo (numerus) vyjadřuje číselné vztahy reálné skutečnosti, odráží množství (kvantitu).

Číslo jednotné (sg.) označuje jednotu předmětu, který pojmenováváme jménem. Číslo množné (pl.) naopak označuje mnohost předmětu. V českém jazyce dodnes zůstaly zbytky po starém čísle dvojném (duál), která mají význam množného čísla (*např. ruce, rukou, rukama*¹⁰⁴). Tyto duálové koncovky jsou zachovány pouze v omezené míře u orgánů, které jsou párové. Jména pomnožná (plurália tantum), tj. tvar množného čísla, které označují jednu věc *např.: kamna, housle, vidle, saně, vrata*¹⁰⁵. Jména hromadná (singulária tantum) mají tvar jednotného čísla označují větší počet celku stejného druhu *např.: stromoví, křoví, ptactvo, bratrstvo, mládež*¹⁰⁶. Jména látková (materiální) mají tvar jednotného čísla, označují látku, jejíž části jsou shodné s celkem, *např.: mouka, mák, hrách, hlína, olovo, kyslík*¹⁰⁷. Abstrakta bývají většinou označována jako singulária tantum. „Za určitých okolností abstrakta mohou tvořit množné číslo, pokud označují *např. nějakou činnost či přechodný jev, při konkretizaci nebo intenzifikaci, příp. v ustálených slovních spojeních*. Absence množného čísla se dá kompenzovat v některých případech pomocí opisných tvarů“¹⁰⁸.

V německém jazyce se setkáváme s problémem, jak vytvořit množné číslo substantiv. Jsou pomůcky či pravidla, podle kterých se můžeme řídit a které nám mohou pomoci, jak určit koncovku (tvar) množného čísla (pl.), pokud se nejedná o cizí slovo, které si zachovává své individuální skloňování.

Pro studenty DaF je důležité nastudovat a zapamatovat si poučky a pomocná pravidla, která jim například pomohou při určení čísla substantiv a při určení jejich správné koncovky. Při velkém množství slovíček, pravidel i pouček, které jsou někdy krkolomné, někdy obtížně zapamatovatelné, je tedy důležité si vzít na pomoc mnemotechnické pomůcky, které studentům germanistiky pomohou zvládnout obsah učiva.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 396.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 398.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-ped_III-2007.pdf, 19.4.2014.

6. Mnemotechnika a mnemotechnické pomůcky

6.1 Co je mnemotechnika

Slovo mnemotechnika pochází ze starořeckého slova mneme a znamená paměť. Mnemotechnika (latinsky ars memoria), je soubor technik a postupů, které nám slouží k efektivnímu zapamatování si potřebné informace. Poprvé byly tyto techniky systematicky používány v antice s rozvojem rétoriky a v novověku se vytrátily z podvědomí. Ve 20. století byla mnemotechnika znovuobjevena. Mnemotechniku používáme denně, i nevědomky a provází nás celý život.

„Mnemotechnické pomůcky nám zjednodušují, zkomprimují a zredukují množství informací na uchopitelný rozměr, převádějí něco nelogického nebo abstraktního v konkrétní či logickou souvislost, spojují novou látku s něčím známým, co už je v naší paměti uloženo. Fungují jako referenční body v paměti a pomáhají nám si vzpomenout, jedná se o smysluplnou informaci, tzv.: berličku pro paměť“¹⁰⁹.

6.2. Mnemotechnické pomůcky

Mnemotechnické pomůcky si zapamatuje ten, kdo si je vymyslel a užívá je podle svých vlastních asociačních spojení. Při tvoření těchto pomůcek se kreativité, představivosti a fantazii meze nekladou. Mnemotechnickým pomůckám ve formě vět říkáme akrostika, bývají někdy až nesmyslné a absurdní, často i rýmované. Pro jejich tvoření nejsou stanovena žádná pravidla, mohou mít různou podobu, např.: vytváření asociací a pomocných představ, metodou příběhu, slovní nebo grafická konstrukce, vizualizace, atd.

S mnemotechnikou se nesetkáváme pouze jen na poli studijním, ale také při hře i zábavě a s jejich pomocí si můžeme vybavit nejen součást studia, ale můžeme si zapamatovat nezapamatovatelné.

Je několik metod mnemotechnických pomůcek a jen některé si z nich představíme.

¹⁰⁹ <http://www.national-geographic.cz/19.4.2014>.

Metoda Rosenbaum:

Tato metoda je nejznámější, je pojmenována podle amerického novináře Davida Rosenbauma. Tuto metodu používáme pro utřídění podstatného a méně podstatného, pro utřídění celé mysli.

Jedná se o jednoduché kroky:

- „1. Každou stránku svých poznámek očísľujte.
2. Na každé stránce označte nejdůležitější detail, fakt nebo citát.
3. Na zvláštní papír si napište seznam těchto informací a čísla stránek, na kterých se nacházejí“¹¹⁰.

Berlitzova metoda:

„Zakladatelem metody je Maximilian Berlitz. V roce 1878 zavedl výuku cizího jazyka rodilým mluvčím, učí se formou konverzace. Tuto metodu i dnes využívají mnohé jazykové školy. Vyhodnocení této metody je úspěšné“.

Metoda barevné vizualizace:

Tato metoda je vyhovující pro typ studenta, který má vizuální vnímání. Barevně si podtrhneme části textu, které jsme nepochopily při prvním čtení a odlišnou barvou podtrhneme ten text, který jsme pochopili při druhém čtení.

Metoda LOCI:

Název metody je odvozen z latinského slova locus a to znamená místo. Touto metodou si zapamatujeme učivo pomocí seznamu, je to metoda pro ty, kteří mají fenomenální paměť. Zobrazíme si známé místo (*např.: místnost*), do které přidáváme nové předměty, se kterými jsou spojeny informace (pojmy), které si pak vybavujeme. Techniku můžeme právem nazvat královnou paměťových technik.

¹¹⁰ <http://www.national-geographic.cz/detail/mnemotechnika-aneb-jak-si-zapamatovat-nezapamatovatelne-20313/20.4.2014>.

7. Závěr

Bakalářská práce měla za cíl analýzu německého substantiva v osmi vybraných německých a česko-německých kontrastivních gramatikách se zaměřením na morfosyntaktickou kategorii čísla a především přínos těchto gramatik pro studující DaF. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsme popsali, jak jednotlivé uvedené gramatiky pojmají a popisují problematiku čísla u substantiv. Podle poznatků z teoretické části jsme v praktické části zanalyzovali obsah výše uvedených gramatik.

V analýze podle obsahu jsme zjistili, že kategorií čísla u substantiv se nejvíce věnuje Duden: Die Grammatik a naopak nejméně informací poskytuje publikace Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort od Petera Eisenberga.

Přínosem pro studenty DaF bych označila gramatiku *Duden: Die Grammatik*. Tuto publikaci bych doporučila, protože podává ucelené a komplexní informace o substantivech a o kategorii čísla u substantiv. Po jazykové stránce je gramatika Duden vyhovující pro pokročilejší studenty germanistiky. V publikaci jsou uvedeny odborné výrazy a rozvinutá souvětí.

Další publikací je *Leitfaden der deutschen Grammatik* od Gerharda Helbiga a Joachima Buschi. Tato gramatika je spíše zaměřena na praktické příklady. Její teoretická část není příliš obsáhlá a snaží se popsat problematiku kategorie čísla u substantiv. Není až tolik jazykově náročná v porovnání s gramatikou Duden: Die Grammatik.

Handbuch der deutschen Grammatik od Elke Hentschel a Harald Weydta je málo podrobná. Věnuje se ve větším rozsahu rodu u substantiv než kategorii čísla. Pro studenty DaF se jeví jako méně vhodná publikace.

Mluvnice současné němčiny od Jaromíra Povejšila je vhodná pro začínající studenty s německým jazykem. Publikace je psaná česky, srozumitelně a přehledně. V teoretické části jsou uvedeny i praktické příklady a porovnání německého a českého jazyka. Tímto si student může vytvořit nástin toho, jak jsou tyto jazyky rozdílné.

Gramatika *Deutsche Grammatik* od Ulricha Engela je zaměřena spíše po praktické stránce, teoretická část je pouze okrajová. Jsou zde uvedeny praktické příklady. Informace jsou rozepsány v tabulkách.

V této gramatice *Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort* od Petera Eisenberga chybí téma substantiva v singuláru, autor se věnuje především plurálu. Gramatika je psána v souvislém textu, jsou zde uvedeny odborné výrazy, složitější věty. Uvádí se zde praktické příklady z oblasti substantiv a charakteristické koncovky pro ně. Gramatika je náročná a doporučila bych ji pro zkušenější studenty.

Gramatika *Deutsche Morphologie* je řazena abecedně, což je její nespornou výhodou. Studenti se v ní lépe orientují, a požadované informace jsou přehledné. Pojímá komplexně problematiku čísla u substantiv. Student v gramatice najde potřebné informace k danému tématu. Tuto gramatiku bych doporučila pokročilým studentům DaF.

Gramatika *Deutsche Grammatik* od Joachima Helbiga a Buscha je koncipována z velké části praktickými příklady, které jsou doprovázeny i navazující teorií. Těžištěm informací jsou tabulky. Text je souvislý, snadno pochopitelný, bez odborných výrazů a souvětí. Tuto publikaci bych doporučila pro středně pokročilé studenty DaF.

V závěru práce, na základě rozboru uvedených gramatik jsme se zabývali kategorií čísla u substantiv. Studenti germanistiky s tímto mívají problémy, protože neexistují jednoznačná pravidla i poučky k vytvoření plurálu u substantiv a tak jsme popsali i mnemotechnické pomůcky, které jim mohou být nápomocny při studiu a při zapamatování si čísla substantiv.

8. Resümee

Die Bachelorarbeit hatte ein Ziel, die Analyse des deutschen Substantiv in acht deutschen und tschechisch-deutschen kontrastiven Grammatikbüchern mit der Orientierung auf die morphosyntaktische Kategorie des Numerus, vor allem dem Beitrag aus diesen Grammatikbüchern für DaF- Studierende.

Die Arbeit war in Theorie und Praxis geteilt.

In theoretischem Teil habe ich beschrieben, wie die einzigen Grammatikbücher den Bereich des Numerus bei den Substantiven auffassen und beschreiben. Nach den Kenntnissen aus der Theorie haben wir dann den Inhalt dieser Grammatikbücher in Praxis analysiert.

In der Analyse nach dem Inhalt haben wir bemerkt, dass die Kategorie des Numerus bei den Substantiven am meisten in Duden: Die Grammatik ist und am wenigsten dann im Buch Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort von Peter Eisenberg.

Die Grammatik *Duden: Die Grammatik* würde ich für die DaF- Studenten empfehlen. Diese Publikation gibt komplette und komplexe Informationen über Substantive und über die Kategorie – den Numerus. Nach der Sprache ist diese Grammatik auch für fortgeschrittene Studenten der Germanistik entsprechend. In der Publikation sind alle Fachbegriffe und gestreckte Sätze angeführt.

Die nächste Publikation ist *Leitfaden der deutschen Grammatik* von Gerhard Helbig und Joachim Buscha. Diese Grammatik ist vor allem auf praktische Beispiele orientiert. Der theoretische Teil ist nicht so breit und ist nicht so anstrengend im Vergleich mit Duden: Die Grammatik.

Handbuch der deutschen Grammatik von Elke Hentschel und Harald Weydt ist wenig detailliert. Er widmet sich vor allem dem Genus der Substantive. Die Kategorie des Numerus ist in Minderheit. Für DaF-Studenten ist er nicht so passend.

Mluvnice současné němčiny von Jaromír Povejšil ist vor allem für Anfänger geeignet. Dieses Buch ist tschechisch geschrieben, ganz verständlich und übersichtlich. In theoretischem Teil sind auch viele Beispiele zum deutsch- tschechischen Vergleich. Der Student kann so allein erkennen, wie diese 2 Sprachen unterschiedlich sind.

Die Grammatik *Deutsche Grammatik* von Ulrich Engel ist vor allem praktisch, Theorie ist nur am Rande. Hier sind auch die Beispiele angeführt. Die Informationen sind in den Tabellen verteilt.

In der Grammatik *Grundriss der deutschen Grammatik: das Wort* von Peter Eisenberg fehlt das Thema von Substantiven im Singular, der Autor schreibt vor allem über Plural. Diese Grammatik ist im zusammenhängenden Text mit Fachbegriffen und anstrengenden Sätzen geschrieben. Hier gibt es praktische Beispiele vom Substantivenbereich, charakteristische Endungen für sie. Die Grammatik ist schwer und ich würde sie den fortgeschrittenen Studenten empfehlen.

Die Grammatik *Deutsche Morphologie* ist alphabetisch geordnet, das ist ein Vorteil für diese Grammatik. Die Studenten orientieren sich besser und die Informationen sind übersichtlich. Die Problematik des Numerus der Substantive ist komplex angeführt. Der Student findet hier alle wichtigen Informationen zu den gegebenen Themen. Ich würde diese Grammatik den Fortgeschrittenen empfehlen.

Die Grammatik *Deutsche Grammatik* von Gerhard Helbig und Joachim Buscha ist vor allem auf die Praxis orientiert. An die praktischen Beispiele knüpft theoretischer Teil – Kategorie des Numerus bei den Substantiven an. Der Schwerpunkt der Informationen sind die Tabellen. Der Text ist kohärent, gut verständlich, ohne Fachbegriffe. Dieses Buch ist für mittel- fortgeschrittene Studenten bestimmt.

Zum Schluss dieser Arbeit, auf Grund dieser Grammatikbücher haben wir uns vor allem mit der Kategorie der Nummer beschäftigt. Die Germanistikstudenten haben damit oft Probleme, weil nicht eindeutige Regeln für Pluralbildung von den Substantiven sind. Wir haben also auch die Sehhilfen beschrieben, die für Studium behilflich sein sollen.

Seznam literatury

- Duden: Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch.* 8., überarbeitete Auflage. Mannheim: Dudenverlag, 2009. Duden in 12 Bänden, Bd. 4. ISBN 978-3-411-04048-3.
- EISENBERG, Peter. *Grundriss der deutschen Grammatik Band 1: Das Wort.* 3., durchgesehene Auflage. Stuttgart; Weimar: Metzler, 2006. ISBN 978-3-476-02160-1.
- ENGEL, Ulrich. *Deutsche Grammatik: Neubearbeitung.* 2., durchges. Aufl. München: Iudicium, 2009. ISBN 978-3-89129-914-2.
- HELBIG, Gerhard a Joachim BUSCHA. *Leitfaden der deutschen Grammatik.* Berlin: Langenscheidt, 2011. ISBN 978-3-468-49495-6.
- HENTSCHEL, Elke a Harald WEYDT. *Handbuch der deutschen Grammatik.* 3., völlig neu bearbeitete Auflage. Berlin: De Gruyter, 2003. ISBN 3-11-017501-0.
- KUPKA, Ivan. *Jak úspěšně studovat cizí jazyky.* 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4387-5.
- POVEJŠIL, Jaromír. *Mluvnice současné němčiny.* Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0076-3.
- Hentschel, Elke, Vogel, Petra M., Deutsche Morphologie, Berlin, Walter de Gruyter: 2009, ISBN-13: 978-3-11-018562-1.
- Helbig, Gerhard, Buscha, Joachim, Deutsche Grammatik, Langenscheidt, Berlin 2001.
- Štícha, František, Česko-německá srovnávací gramatika, Prahak, Argo, 2003.

Seznam elektronických zdrojů

http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-ped_III-2007.pdf, 19.4.2014

<http://www.national-geographic.cz/19.4.2014>

<http://www.national-geographic.cz/detail/mnemotechnika-aneb-jak-si-zapamatovat-nezapamatovat-20313/20.4.2014>

<http://www.national-geographic.cz/detail/mnemotechnika-aneb-jak-si-zapamatovat-nezapamatovat-20313/20.4.2014>

<http://www.national-geographic.cz/detail/mnemotechnika-aneb-jak-si-zapamatovat-nezapamatovat-20313/20.4.2014>

<http://zpameti.cz/lepsi-uceni/jak-si-ucinne-pamatovat/20.4.2014>

Seznam použitých zkratek

DaF Deutsch als Fremdsprache

sg singulár

pl plurál